

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ

સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં.૫૭૭૬/૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના

૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

=====

પટેલ ભાવેશ વિષ્ણુભાઈ....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

સુશ્રી અમૃતા અજમેરા, શ્રી દેશરાઝ હેવેવાલા, વકીલ તરફથી, અરજદાર(ઓ) નં.

૧ માટે.

શ્રી પી.પી. બનાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ, સામાવાળા(ઓ) નં. ૧

માટે.

શ્રી એચ એસ મુનશા, વકીલ, સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે.

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી

તારીખ : ૧૧/૧૨/૨૦૧૪

મૌખિક ચુકાદો

૧. રુલ. શ્રી પી.પી. બેનાજી, વિદ્વાન સહાયક શાસકીય વકીલ, સામાવાળા ક્રમાંક ૧ માટે રુલની નોટિસની બજવણી જતી કરે છે અને શ્રી એચ.એસ. મુનશો, વિદ્વાન વકીલ, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ માટે રુલની નોટિસની બજવણી જતી કરે છે. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને તેમજ સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, આ અરજીએ અંતિમ રીતે સુનાવણી માટે લેવામાં આવી છે અને તેનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

૨. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ અરજિ પ્રસ્તુત કરીને, અરજદારે અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવી અરજ કરી છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨-તલાટી-કમ-મંત્રી, કડા ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો પિસનગર, જિલ્લો મહેસાણા દ્વારા તા. ૧૦.૦૩.૨૦૧૨ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ વિવાદિત હુકમ/પત્રવ્યવહાર રદ કરવામાં આવે અને જણાવેલ સામાવાળાને જન્મ અને મૃત્યુ નોંધપોથીમાં અરજદારનું નામ તથા જન્મતારીખ સુધારવા તેમજ અરજદારનું યોગ્ય નામ અને યોગ્ય જન્મતારીખ દર્શાવતું જન્મ પ્રમાણપત્ર જારી કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૩. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, તેનો જન્મ ૨૦.૦૮.૧૯૯૧ના રોજ પુરણપુરા, પોસ્ટ કડા, તાલુકો વેસનગર, જિલ્લો મહેસાણા ખાતે થયો હતો. તેના જન્મ સંબંધિત નોંધ સંબંધિત નોંધપોથીમાં નોંધણી ક્રમાંક ૮૫/૧૯૯૧ હેઠળ નોંધવામાં આવી હતી અને તે મુજબ જન્મપ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. અરજદારનો કેસ એવો છે કે તેની જન્મતારીખ ૨૦.૦૮.૧૯૯૧ના બદલે ભૂલથી ૦૧.૧૧.૧૯૯૧ તરીકે નોંધવામાં આવી છે. અરજદાર વધુમાં જણાવે છે કે તેનું નામ ભાવેશ છે અને ભાવેશકુમાર નથી અને તેથી તેનું સાચું નામ સંબંધિત નોંધપોથી તથા જન્મપ્રમાણપત્રમાં નોંધાયું નથી. અરજદારના અન્ય દસ્તાવેજોમાં, જેમાં તેનો શાળા છોડ્યાનો દાખલો પણ સમાવેશ થાય છે, અરજદારની સાચી જન્મતારીખ અને નામ નોંધાયેલ છે. અરજદારે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ સમક્ષ અરજી કરીને વિનંતી કરી હતી કે સંબંધિત નોંધપોથીમાં તેનું નામ તથા જન્મતારીખ સુધારી આપવામાં આવે અને સુધારેલી નોંધો સાથે નવું જન્મપ્રમાણપત્ર તેને આપવામાં આવે. ઉપરોક્ત અરજી સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા તા. ૧૦.૦૩.૨૦૧૨ના વિવાદિત હુકમ પસાર કરીને આ કારણસર નામંજૂર કરવામાં આવી છે કે ઉક્ત સામાવાળા પાસે આવશ્યક સુધારા કરવાની સત્તા નથી. તેથી વ્યથિત થઈ અરજદારે હાલની અરજ દાખલ કરીને આ અદાલતનો આશરો લીધો છે.

૪. નોટિસ જારી થવા અનુસંધાને, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ તારીખ ૧૦.૦૭.૨૦૧૪ ના રોજ સમર્થિત પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું રજૂ કર્યું છે.

૫. અરજદાર તરફથી શ્રી દૈફરાઝ હાવેવાલાના વિદ્વાન વકીલ માટે ઉપસ્થિત સુશ્રી અમૃતા અજમેરાએ રજૂઆત કરી છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો વિવાદિત હુકમ રદ કરવામાં આવવો યોગ્ય છે, કારણ કે ઉક્ત સામાવાળાએ જન્મપ્રમાણપત્રમાં જન્મતારીખ અંગેની ખોટી નોંધને સુધારવા માટે તેને સોંપાયેલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો નથી. પરિણામે, ઉક્ત સામાવાળા પોતાની કાનૂની ફરજોનું પાલન કરવામાં તથા કાયદા દ્વારા તેને પ્રદાન કરાયેલ સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, જેના પરિણામે ન્યાયનો ગંભીર ભંગ થયો છે.

૬. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ મુદ્દો હવે વધુ વિવાદગ્રસ્ત રહ્યો નથી અને આ અદાલતે નીતાબેન નરેશભાઈ પટેલ વિ. (ધ) સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત એન્ડ અર્સ. ૨૦૦૮(૧) જી.એલ.એચ. ૫૫૬ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી અધિનિયમ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યારે તેવા સત્તાધિકારીને અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર કાર્ય કરવા માટે પરમાદેશનો રિટ નિશ્ચિતરૂપે જારી કરી શકાય છે. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજીમાં કરવામાં આવેલી અરજઓ મંજૂર કરવામાં આવે.

૭. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ શ્રી એચ.એસ. મુંશાએ અદાલતનું ધ્યાન ઉક્ત સામાવાળા તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલ જવાબી સોગંદનામા તરફ, ખાસ કરીને તેના પરિચ્છેદ-૩ તરફ દોર્યું છે, જેમાં એવો

ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદારે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા સંતોષકારક દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા વિના નામ અને જન્મતારીખમાં ફેરફાર કરવા માટે સામાવાળા નં. ૨નો સંપર્ક કર્યો છે. વધુમાં એવો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદારની જન્મતારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૯૧ તરીકે અને તેનું નામ ભાવેશકુમાર તરીકે નોંધવામાં સામાવાળા નં. ૨ તરફથી કોઈ ભૂલ થયેલી નથી. તેમજ, સામાવાળા નં. ૨ સમક્ષ તેના સમર્થનમાં કોઈ ઠોસ સામગ્રી રજૂ કર્યા વિના, અરજદાર દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ કરવામાં આવેલી અરજઓ કરવાની તેને કોઈ યોગ્યતા નથી.

૮. શ્રી પી.પી. બનાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલે રજૂ કરે છે કે નિતાબેન નરેશભાઈ પટેલ વિ. (ધ) સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદામાં પ્રતિપાદિત કાયદાના સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અદાલત યોગ્ય હુકમ પસાર કરી શકે.

૯. આ અદાલતે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળ્યા છે, અરજીમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો તેમજ તે સાથે સંલગ્ન દસ્તાવેજો, જેમાં પડકારાયેલ હુકમનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેમનું પરિશીલન કર્યું છે. આ સંદર્ભમાં, જન્મ અને મૃત્યુનું નોંધણી અધિનિયમ, ૧૯૬૯ (સંક્ષેપમાં “અધિનિયમ”) ની કલમ ૧૫ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો પ્રસ્તુત રહેશે, જે જન્મ અને મૃત્યુના રજીસ્ટરમાં થયેલી નોંધમાં સુધારો કરવા અથવા તેને રદ કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે. ઉક્ત જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:

“૧૫. જન્મ અને મૃત્યુના નોંધપોથીમાં નોંધની સુધારણા અથવા રદબાતલ જો રજિસ્ટ્રારને સંતોષ થાય તે રીતે એ સાબિત થાય કે આ અધિનિયમ હેઠળ તેની પાસે રાખવામાં આવતી કોઈ નોંધપોથીમાં જન્મ અથવા મૃત્યુની કોઈ નોંધ સ્વરૂપ અથવા તત્વમાં ભૂલભરેલી છે, અથવા છેતરપિંડીપૂર્વક અથવા અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવી છે, તો રાજ્ય સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવનાર એવા નિયમોના આધિન રહીને, જે એવી શરતો અને પરિસ્થિતિઓ અંગે હોય જેમાં આવી નોંધો સુધારી અથવા રદ કરી શકાય, તે મૂળ નોંધમાં કોઈ ફેરફાર કર્યા વિના, હાંસિયામાં યોગ્ય નોંધ કરીને ભૂલ સુધારી શકે છે અથવા નોંધ રદ કરી શકે છે, અને હાંસિયાની નોંધ પર સહી કરશે તથા તેમાં સુધારણા અથવા રદબાતલની તારીખ ઉમેરશે.”

૧૦. તે ઉપરાંત, ગુજરાત જન્મ અને મૃત્યુ નોંધણી નિયમો, ૨૦૦૪ ના નિયમ ૧૧ નો પણ ઉલ્લેખ કરી શકાય, જે જન્મ અને મૃત્યુ નોંધપોથીમાં થયેલી નોંધમાં સુધારો કરવા અથવા તેને રદ કરવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે. સંક્ષેપમાં તેને “નિયમો” તરીકે ઉલ્લેખિત છે. આ નિયમ નીચે મુજબ પુનઃરજૂ કરવામાં આવે છે:

૧૧. જન્મ અને મૃત્યુના નોંધણી રજિસ્ટરમાં નોંધની સુધારણા અથવા રદબાતલ:

(૧) જો રજિસ્ટ્રારને એવું અહેવાલ આપવામાં આવે કે નોંધપોથીમાં કોઈ લિપિકીય અથવા ઔપચારિક ભૂલ કરવામાં આવી છે, અથવા આવી ભૂલ અન્ય

રીતે તેની નોંધમાં આવે અને નોંધપોથી તેની કબજામાં હોય, તો રજિસ્ટ્રારે તે બાબત અંગે તપાસ કરવી અને જો તે સંતોષ પામે કે આવી કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી છે, તો તેણે અધિનિયમની કલમ ૧૫માં જોગવાઈ મુજબ તે ભૂલનું સુધારણું કરવું (નોંધમાં સુધારો કરીને અથવા તેને રદ કરીને) અને ભૂલ દર્શાવતી તથા તે કેવી રીતે સુધારવામાં આવી છે તે બતાવતી નોંધની ઉતાર નકલ જન્મ અને મૃત્યુના જિલ્લા રજિસ્ટ્રારને મોકલવી.

(૨) ઉપનિયમ (૧) માં ઉલ્લેખિત કેસમાં, જો નોંધપોથી રજિસ્ટ્રારના કબજામાં ન હોય, તો તે જન્મ અને મૃત્યુના જિલ્લા રજિસ્ટ્રારને અહેવાલ કરશે અને સંબંધિત નોંધપોથી મંગાવશે અને બાબત અંગે તપાસ કર્યા પછી, જો તે સંતુષ્ટ થાય કે આવી કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી છે, તો જરૂરી સુધારો કરશે.

(૩) ઉપનિયમ (૨) માં ઉલ્લેખિત એવી કોઈપણ સુધારો, જ્યારે નોંધપોથી નોંધણી અધિકારી પાસેથી પ્રાપ્ત થાય ત્યારે, જન્મ અને મૃત્યુના જિલ્લા નોંધણી અધિકારી દ્વારા પ્રતિહસ્તાક્ષરિત કરવામાં આવશે.

(૪) જો કોઈ વ્યક્તિ એવો દાવો કરે કે જન્મ અને મરણના નોંધપોથીમાં કરવામાં આવેલી કોઈ નોંધ મૂળ તત્ત્વમાં ભૂલસભર છે, તો તે વ્યક્તિ દ્વારા ભૂલના સ્વરૂપ તથા પ્રકરણના સાચા તથ્યો દર્શાવતું, અને પ્રકરણના તથ્યોની જાણ ધરાવતા બે વિશ્વસનીય વ્યક્તિઓએ કરેલ ઘોષણાપત્ર રજૂ કરાયા બાદ, નોંધકર્તા અધિનિયમની કલમ ૧૫ હેઠળ નિર્ધારિત રીત મુજબ તે નોંધમાં સુધારો કરી શકે છે.

(૫) ઉપનિયમ (૧) અને ઉપનિયમ (૪) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, રજિસ્ટ્રાર તેમાં ઉલ્લેખિત પ્રકારની કોઈપણ સુધારાની આવશ્યક વિગતો આપતી અહેવાલ જન્મ અને મૃત્યુના જિલ્લા રજિસ્ટ્રારને કરશે.

(૬) જો જન્મ અને મૃત્યુના નોંધપોથીમાં કોઈ નોંધ છેતરપિંડીપૂર્વક અથવા અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવી હોવાનું રજિસ્ટ્રારના સંતોષ મુજબ સાબિત થાય, તો તે અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ આ બાબતમાં મુખ્ય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી અધિકૃત કરાયેલા અધિકારીને જરૂરી વિગતો આપતો અહેવાલ કરશે અને તેની પાસેથી સાંભળ્યા બાદ બાબતમાં જરૂરી કાર્યવાહી કરશે.

(૭) આ નિયમ હેઠળ જે દરેક કેસમાં કોઈ નોંધમાં સુધારો કરવામાં આવે અથવા તે રદ કરવામાં આવે, તે અંગેની જાણ અધિનિયમની કલમ ૮ અથવા કલમ ૯ હેઠળ માહિતી આપનાર વ્યક્તિના સ્થાયી સરનામે મોકલવી જોઈએ. ”

૧૧. ઉપર પુનરુત્પાદિત કરાયેલ કલમ ૧૫ અને નિયમ ૧૧ ના સંયુક્ત અવલોકનથી કોઈ પણ પ્રકારની શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને જન્મ અને મરણની નોંધપોથીમાં થયેલી નોંધમાં અને તેથી જન્મ પ્રમાણપત્રમાં સુધારો કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવી છે.

૧૨. નીતાબેન નરેશભાઈ પટેલ વિ. (ધ) સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે હાલની કેસ જેવા કેસોમાં સક્ષમ સત્તાધિકારીએ

સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હોય તે પ્રશ્નનો વ્યાપકપણે વિચાર કર્યો છે અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૨૬. આ રીતે, સંક્ષેપમાં, તથ્યાત્મક અને કાનૂની રજૂઆતોમાંથી, જે કરવામાં આવી છે, તેમજ અગાઉના પરિણેશમાં નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોમાંથી જે ઉપસે છે તે નીચે મુજબ છે:

(એ) ૧૮૮૬ ના ૨૬ કરાયેલા અધિનિયમની કલમ ૨૮ તથા ૧૯૬૯ ના અધિનિયમની કલમો ૨૯ અને ૩૧ માં સમાયેલ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, જેના દ્વારા જન્મ અને મૃત્યુના રજીસ્ટરમાં નોંધોની સુધારણા/રદબાતલ અંગેની પૂર્વવર્તી જોગવાઈ, જે અસંગત નથી, નવી અધિનિયમની કલમ ૧૫ માં યથાવત્ જળવાઈ રહી છે, અને તેથી સત્તાધિકારીને જન્મ અને મૃત્યુના રજીસ્ટરમાં થયેલી ભૂલભરેલી નોંધોમાં સુધારો કરવાની સત્તા પ્રાપ્ત છે, તેવા કેસમાં પણ જ્યાં નોંધણી ૧.૪.૧૯૭૦ પહેલાં કરવામાં આવી હોય, એટલે કે જે દિવસે ૧૯૬૯ નો નવો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો હતો, અને ત્યારબાદ ભૂલના સુધારાની માંગ કરવામાં આવે છે.

(બી) હાલનીભાષા ગુજરાતી માં સમાવાયેલ માર્ગદર્શિકાઓના ભાગ ૫ ની કલમ ૫.૮ તેમજ, અધિનિયમ, ૧૯૬૯ ની કલમ ૧૫ ને રાજ્ય નિયમો, ૨૦૦૪ ના નિયમ ૧૧ સાથે અને ભારત સરકારના ગૃહ મંત્રાલયના રજિસ્ટ્રાર જનરલની હેન્ડબુકના ભાગ ૯ ની કલમ ૯.૬ અને ૯.૭ સાથે વાંચતા, સત્તાધિકારીને ભૂલભરેલી નોંધણીઓમાં સુધારો કરવા/રદ કરવા માટે સત્તા પૂરતી રીતે પ્રદાન

કરવામાં આવી હતી અને કયા પ્રકારની ભૂલોનો સુધારો કરવો તેની સંપૂર્ણ પદ્ધતિ પણ નક્કી કરવામાં આવી હતી.

(સી) ૧૯૬૯ ના અધિનિયમની કલમ ૧૫ જન્મ અને મરણના રજિસ્ટ્રારને સ્વરૂપ અથવા સારતત્ત્વમાં થયેલી કોઈપણ ભૂલભરેલી નોંધ અથવા કપટપૂર્વક કે અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવેલી કોઈપણ નોંધમાં સુધારો કરવાની સત્તા આપે છે. ૨૦૦૪ ના નિયમોના નિયમ ૧૧ માં, અને ખાસ કરીને ઉપનિયમ ૧ માં, કોઈપણ નોંધમાં થયેલી એવી કોઈપણ ભૂલ માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે જે લિપિકીય અથવા ઔપચારિક હોઈ શકે, અને ઉપરોક્ત નિયમ ૧૧ ના ઉપનિયમ ૪ માં એવી કોઈપણ નોંધનો ઉલ્લેખ છે જે સારતત્ત્વમાં ભૂલભરેલી હોઈ શકે, તેમજ નિયમ ૧૧ ના ઉપનિયમ ૬ માં એવી કોઈપણ નોંધનો ઉલ્લેખ છે જે કપટપૂર્વક અથવા અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવી હોય અને જેને રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સુધારવાની હોય, અને તે માટે વિશદ પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, જે એવી નોંધ કેવી રીત અને કઈ પદ્ધતિથી સુધારવાની અથવા રદ કરવાની તેમજ ઉચ્ચ સત્તાધિકારીને અહેવાલ કરવાની જોગવાઈ કરે છે, જેથી નોંધણી સત્તાધિકારીઓ દ્વારા સત્તાના દુરુપયોગને નિવારી શકાય. આ પ્રમાણે, ભારત સરકારના ગૃહ મંત્રાલયના રજિસ્ટ્રાર જનરલની હેન્ડબુકના અધ્યાય ૯ ની કલમ ૯.૬ અને ૯.૭ નોંધોના સુધારા અને રદ કરવાની જોગવાઈ કરે છે અને તેમાં લિપિકીય અથવા ઔપચારિક ભૂલ, સારતત્ત્વની ભૂલ અથવા કપટપૂર્વક કે અયોગ્ય નોંધનો સમાવેશ થાય છે, અને એકવાર સારતત્ત્વની કોઈ ભૂલમાં

સુધારો કરવાનો હોય, ત્યારે તેમાં એવી પ્રકૃતિની ભૂલ આવરી લેવાય છે જે સારતત્ત્વ અથવા સ્વરૂપની ભૂલ હોય. તે જ પ્રકારની ભૂલોનો ઉદ્દેશ અધિનિયમ હેઠળ રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ દ્વારા પ્રકાશિત પ્રાદેશિક ભાષાની માર્ગદર્શિકાના અધ્યાય ૫ ની કલમ ૫.૮ માં પણ કરવામાં આવ્યો છે.

(ડી) ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતને આ અદાલતના મુદ્દા ફેઝલ અને ફક્તિલાબાનુ સુલેમાન ઇબ્રાહિમ વિ. રજિસ્ટ્રાર, બર્થ એન્ડ ડેથ રાજકોટ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન (ઉપરોક્ત) મામલામાં લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૯૫/૧૯૯૯ અને ૨૩૧/૨૦૦૧ ના બે નિર્ણયોથી પુષ્ટિ મળે છે; તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ૧૯૬૯ ના અધિનિયમની કલમ ૧૫ માં આવેલ “રૂપ અથવા સારમાં ભૂલભર્યું” એવો પ્રયોગ વિશાળ વ્યાપ ધરાવતો છે અને તે માત્ર સાધારણ ટાઈપની ભૂલો અથવા લિપિકીય ભૂલો સુધી મર્યાદિત નથી; તથા ૧૯૬૯ ના અધિનિયમની કલમ ૧૫ અને રાજ્ય નિયમો, ૨૦૦૪ ના નિયમ ૧૧(૧) થી (૭) હેઠળ પરિકલ્પિત મુજબ, રજિસ્ટરમાં રહેલી એવી નોંધોમાં, જે રૂપ અથવા સારમાં ભૂલભરેલી હોય, તેમાં સુધારો કરવાની રજિસ્ટ્રારની સત્તા કોઈ માર્ગદર્શિકા અથવા પરિપત્ર દ્વારા છીનવી લેવામાં આવી શકતી નથી.

(ઈ) જ્યારે અધિનિયમની કલમ ૧૫ તથા રાજ્ય નિયમો, ૨૦૦૪ ના નિયમ ૧૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા સશક્ત સત્તાધિકારી તે કરવા ઇનકાર કરે છે, ત્યારે સત્તાધિકારીને યોગ્ય દિશાનિર્દેશો જારી કરવા માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રિટ અરજી પોષણક્ષમ છે.

(એફ) સત્તાધિકારીને આપવાના આદેશોની જાત અને પ્રકાર દરેક પ્રકરણની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓ તેમજ સત્તાધિકારી દ્વારા પીડિત વ્યક્તિઓના કાનૂની અધિકારના ઇનકારના સ્વરૂપ પર નિર્ભર કરે છે.

(જી) કે ૧૯૬૯ના અધિનિયમની કલમ ૨૭ પણ સત્તાઓના પ્રત્યાયોજનને સંબંધિત છે અને કલમ ૩૨ સંબંધિત સરકારને મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે અને, તેથી, યોગ્ય સરકાર અથવા જે કોઈ સત્તાધિકારીને સત્તાઓ પ્રત્યાયોજિત કરવામાં આવી હોય તે અધિનિયમની યોજનાના અનુસંધાને કાર્ય કરી શકે છે અને તે મુજબ યોગ્ય નિર્દેશો આપવામાં આવી શકે છે.

(એચ) જ્યાં સુધી ગુજરાત માધ્યમિક શિક્ષણ નિયમન, ૧૯૭૪ ના નિયમન ૧૨(એ) માંથી ઊભા થતા મુદ્દાઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી આજદિનની સ્થિતિએ કાયદો સુરત જેસોમલ ખાંચંદાની (ઉપરોક્ત) અને ઠાકોર નીલેશ શિશિરભાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસોમાં જે રીતે નિર્ધારિત છે, તે મુજબ શાસિત થાય છે.

(૧) પાસપોર્ટ અધિનિયમ, ૧૯૬૭ અને નિયમો, ૨૦૦૦માંથી ઊભા થતા મુદ્દાઓ સુધી જેટલો સંબંધ છે, તારીખ મુજબની કાનૂની સ્થિતિ, એલ.પી.એ. ક્રમાંક ૧૬૭૩/૨૦૦૬ ને તા. ૩૦.૭.૨૦૦૭ના હુકમથી સ્વીકારવામાં આવેલ હોવાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, રિજનલ પાસપોર્ટ ઓફિસર (ઉપરોક્ત) ના કેસ મુજબ શાસિત થાય છે, જેના દ્વારા વિશેષ સિવિલ એપ્લિકેશન ક્રમાંક ૨૭૧૬/૨૦૦૬ માં માનનીય એકલ ન્યાયાધીશનો ચુકાદો સ્થગિત કરવામાં આવ્યો છે.

(ભાર અપાયેલ)

૧૩. પડકારાયેલ હુકમના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમાં દર્શાવાયેલ એકમાત્ર આધાર એવો છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ પાસે આવશ્યક સુધારો કરવાની સત્તા નથી. સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબરૂપ સોગંદનામામાં હવે જે રીતે જણાવવામાં આવે છે તે મુજબ, પડકારાયેલ હુકમમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી કે પ્રાર્થકએ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને આવશ્યક સુધારો કરવા સક્ષમ બનાવે તે માટે નોંધપર્યાપ્ત પૂરતી સામગ્રી રજૂ કરી નથી.

૧૪. જ્યારે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ અધિનિયમની કલમ ૧૫ અને નિયમોની નિયમ ૧૧ હેઠળ તેમાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ન કરવાનો વિકલ્પ પસંદ કર્યો છે, ત્યારે તેને જવાબરૂપ સોગંદનામામાં એવું કહેવાનો અધિકાર રહેતો નથી કે અરજદારે નોંધપાત્ર પર્યાપ્ત સામગ્રી અભિલેખ પર રજૂ કરી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે વિવાદિત હુકમમાં તે કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી.

૧૫. કાયદાની સ્થાપિત સ્થિતિ એવી છે કે કાયદાકીય સત્તાધિકારી દ્વારા નિશ્ચિત આધારોથી કરવામાં આવેલ હુકમને સોગંદનામાના સ્વરૂપમાં અથવા અન્ય રીતે નવા કારણો ઉમેરીને પૂરક બનાવી શકાતો નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે મોહિન્દર સિંહ ગિલ વિ. ધ ચીફ ઇલેક્શન કમિશનર, ન્યૂ દિલ્હી, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૮૫૧ માં અહેવાલિત કેસમાં, ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતનું નીચે મુજબ વિસ્તૃત નિરૂપણ કર્યું છે:

૮. બીજો સમાન રીતે સંબંધિત મુદ્દો એ છે કે જ્યારે કોઈ કાનૂની સત્તાધિકારી ચોક્કસ આધારોથી હુકમ કરે છે, ત્યારે તેની માન્યતા તેમા દર્શાવેલ કારણોના આધારે જ આંકવામાં આવવી જોઈએ અને સોગંદનામા અથવા અન્ય કોઈ રીતે નવા કારણો ઉમેરીને તેને પૂરક બનાવી શકાય નહીં. અન્યથા, શરૂઆતથી જ દોષયુક્ત એવો હુકમ, જ્યારે પડકારને કારણે અદાલતમાં આવે ત્યારે, પાછળથી રજૂ કરાયેલા વધારાના આધારોના કારણે માન્ય ઠરી શકે. અહીં અમે ગોરધનદાસ ભાનજી મામલામાં બોસ, ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા કરાયેલ અવલોકનો તરફ ધ્યાન દોરવા ઈચ્છીએ છીએ.” ગોરધનદાસ ભાનજી (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૨ એસ.સી. ૧૬) (પૃ. ૧૮ પર) નો ઉલ્લેખ કરતાં: “કાનૂની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને જાહેરમાં કરવામાં આવેલા જાહેર આદેશોને, તે હુકમ કરનાર અધિકારીએ ત્યારબાદ આપેલી એવી સ્પષ્ટીકરણોની રોશનીમાં સમજાવી શકાય નહીં કે તેનો અર્થ શું હતો, અથવા તેના મનમાં શું હતું, અથવા તે શું કરવા ઈચ્છતો હતો. જાહેર સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા જાહેર આદેશોનો જાહેર પ્રભાવ થવાનો હોય છે અને જેમને તેઓ સંબોધિત કરવામાં આવ્યા હોય તેમના વર્તન અને આચરણ પર અસર કરવાનો તેમનો હેતુ હોય છે; તેથી તેઓનું અર્થઘટન, હુકમમાં જ વપરાયેલી ભાષાના સંદર્ભ સાથે, નિષ્પક્ષ રીતે કરવું આવશ્યક છે.” “આદેશો જૂની દ્રાક્ષાસવ જેવા નથી કે જેટલા જૂના થાય તેટલા વધુ સારા બને.

૧૬. તેથી, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલ પ્રતિસોગંદનામામાં દર્શાવેલા કારણો, પડકારાયેલ હુકમથી બાહ્ય હોવાથી, આ

અદાલત દ્વારા જોવામાં આવી શકે તેમ નથી કે વિચારણામાં લઈ શકાય તેમ નથી.

૧૭. નીતાબેન નરેશભાઈ પટેલ વિ. (ધ) સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્યગણ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ ચુકાદો હાલની કેસમાં સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે. આ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને અધિનિયમની કલમ ૧૫ અને નિયમોની નિયમ ૧૧ દ્વારા જન્મ અથવા મૃત્યુના રજિસ્ટરમાં થયેલી કોઈપણ નોંધમાં સુધારો કરવા, અથવા તેવી નોંધ રદ કરવા સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે. નિશ્ચિતરૂપે, અધિનિયમની કલમ ૧૫ અને નિયમોની નિયમ ૧૧ હેઠળ કલ્પિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડશે. આવી પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ જવાબરૂપ સોગંદનામામાં આ રીતે કહી શકતા નથી કે અરજદારે પૂરતી સામગ્રી રજૂ કરી નહોતી, જ્યારે સ્પષ્ટ છે કે અરજીનો નિર્ણય તેમણે માત્ર આ એકમાત્ર આધારે કર્યો છે કે આવશ્યક સુધારા કરવા માટે તેમની પાસે સત્તા નથી.

૧૮. સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એક જ સમયે બે વિરોધાભાસી વલણ અપનાવી શકતા નથી અને આવો અભિગમ આ અદાલત દ્વારા સ્વીકાર્ય ગણાવી શકાય તેમ નથી.

૧૯. નોંધવા દુખદ છે કે આ અદાલતે વિવિધ પ્રસંગોએ એવા આદેશોને રદ કરતા અસંખ્ય ચુકાદાઓ આપ્યા હોવા છતાં, જેમાં સક્ષમ પ્રાધિકારીએ અધિનિયમ દ્વારા તેના પર નિક્ષેપિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, તે જ પ્રકારના ઢાંચાબદ્ધ આદેશો વારંવાર પસાર કરવામાં આવી રહ્યા છે અને કાયદા

દ્વારા નિક્ષેપિત સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરવામાં આવી રહ્યો છે. તેથી, રાજ્ય સરકારને યોગ્ય પગલાં લેવા માટે દિશાનિર્દેશ આપવો યોગ્ય રહેશે, જેથી આ અદાલતે આ બાબતમાં આપેલા ચુકાદાઓ અધિનિયમ હેઠળના સક્ષમ પ્રાધિકારીઓના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે અને પહેલેથી જ નિર્ધારિત થઈ ચૂકેલા મુદ્દા અંગે સતત બહુવિધ વાદવિવાદનો અંત આવે. તેથી, સામાવાળા ક્રમાંક ૧ ને તે મુજબ દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૨૦. હાલની અરજીએ પડકારવામાં આવેલ હુકમ અંગે જેટલું સંબંધિત છે, તેના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ માત્ર અદાલત ઉપર અનુકૂળ રીતે ભાર મૂકી, કાયદા દ્વારા તેના ખાતે નિક્ષેપિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કર્યો છે. જ્યારે કાયદાએ ઉક્ત સામાવાળાને સત્તા પ્રદાન કરી છે, ત્યારે તે સત્તાનો વિચારપૂર્વક અને કાયદા અનુસાર ઉપયોગ કરવો તેની ફરજિયાત જવાબદારી બને છે. સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ કાયદા અનુસાર કાર્યવાહી કરવા અને અરજદારની અરજીનો નિર્ણય કરવા કેમ ઇનકાર કર્યો છે તે માટે કોઈ વાજબી કારણ નથી. તેથી, પડકારવામાં આવેલ હુકમ રદ કરવામાં આવવો યોગ્ય છે.

૨૧. તદનુસાર, અરજીએ આંશિક રીતે મંજૂરી પામી છે. તા. ૧૦.૦૩.૨૦૧૨ નો પડકારાયેલો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીનો આ હુકમની અદાલતની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી

ચાર અઠવાડિયાની અવધિમાં, કાયદા અનુસાર અને નવેસરથી નિર્ણય કરવાની દિશા આપવામાં આવે છે.

૨૨. ઉપરોક્ત હદ સુધી રુલને નિશ્ચિત કરવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

આ હુકમની સીધી બજવણી કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી, ન્યાયમૂર્તિ)

The translation of this judgment has been provided by M/s

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.